

Nojewo_3
Karta wywiadu etnograficznego

Metryczka miejscowości		
Powiat	szamotulski	
Gmina	Pniewy	PN_NP_003
Miejscowość	Nojewo	PN_NP_003

Metryczka wywiadu			
Data realizacji	25.07.2013	Miejsce wykonania	Dom informatorki
Czas trwania	1,5 h	Forma i wielkość	Plik audio WAV; brak informacji.
Przeprowadzający	P.C.	Komentarz	

Metryczka informatorów				
Kod	Płeć (K/M)	Wiek	Funkcja społeczna	Komentarz
PN_NP_003	K	60 l.		

Informacje etnograficzne	
<i>Tematyka</i>	<i>Pozyskane informacje (ew. cytaty)</i>
I. Toponomastyka i etnonimy	
Nazwy miejscowości (historyczne; zwyczajowe)	„Niemiecka nazwa Nojewa to Nojtal był na pewno.” „Niemieckiej nazwy Kikowa i Orliczka nie pamiętam.”
Nazwy lokalne (przysiółków, części wsi, pól, łąk, pojedynczych gospodarstwa)	„Aleja Kikowska” „Aleja Gnuszyńska” „Aleja Zajączkowska” „Młyn” - w Nojewie był młyn i piekarnia też tam była, to było własnością Niemca, Lick się nazywał. (w latach 60' przestał funkcjonować) – „Tego Młyna już tam bardzo mało zostało, tam może turbina się ostała jeszcze” „teraz właścicielem jest Wawrzyniak, on jest z Pniew i kupił to”. Pytam czy ten teren ma swoją nazwę? „kobieta mówi, że dalej się mówi na to „młyn” „Matuszanka” – dom się tak nazywa, bo tam właściciel Matuszak wywiesił na tabliczce swoje imię i swojej żony, córki, że 6 lat temu to porobił z drzewa takie strzałki.” „Cisawy koń” – „tam facet konie hoduje, na wystawy jeździ, konkursy wygrywa, też ma takie z drzewa zrobione przed wjazdem.” Kościół pod wezwaniem św. Andrzeja Boboli. Cmentarz niemiecki, od czasów wojny znajduje się na cmentarzu parafialnym. „Pomnik” – „piękny pomnik mamy ofiar drugiej wojny światowej” – Pytam kto go postawił? „Nie wiem, chyba te

	rodziny ich, tak mnie się coś wydaje.” „Przyjeżdżają tu jakieś rodziny, przywożą znicze, nie wszystkie, ale przyjeżdżają, no i tu młodzież ze szkoły się tym opiekuje.” „Zaraz po wojnie to powstało.” „Tam, gdzie my mieszkali, gdzie mój dom rodzinny to było na Orliczko Huby.” „W Kikowie jest pałac, w Orliczku szkoła, tak to więcej nie ma żadnych zabytków.” „Tam w pałacu mieszkali Niemcy, Richter.”
Nazwy topograficzne (cieków wodnych, stawów, wzniesień, obszarów leśnych, toń wodnych, uroczysk)	Ostrzenica - struga, która płynie przez Nojewo. Grodziska – „tak to nazywają, to są jakieś, coś historycznego, jakiś archeolog to odkrył, to jest za Wawrzyniakiem tam dalej na tych polach, tam, gdzie są kikowskie pola.” Niestety informatorka nie potrafiła dokładnie wskazać lokalizacji tego miejsca. „Kikowskie pola” / „łąki kikowskie” – „tam od samego lasu, od Kikowskiego Jeziora aż do Małego Chrzypka mają grunty i my na to mówili kikowskie pola, łąki.” Skrzynka – „Jezioro w pobliżu Orliczka, tam się Niemiec utopił – w czasie II wojny światowej, to jest bardzo głęboki stawek, tam są jakieś źródła.” „Idziemy się kąpać do Skrzynki.” Pijawnik – „też staw, nie wiem czy tam pijawki były, czy od tego to powstało.” Stefanowo – „to była miejscowość, której już nie ma tam, ale rodzin mieszkało, to wszyscy byli z krakowskiego, stamtąd wybyli, tam tylko taki dziadek został, tylko miał rower, nie miał się jak wydostać stamtąd. Już tam nie ma nic kompletnie,

	ale to była osada, tam w koło zabudowa była, tam kiedyś był władca ziemski, Stanowski i tam myśmy chodzili, bo tam niedaleko nich tabory z Cyganami stały we wrześniu, październiku oni tam stacjonowali.” (W czasach, kiedy informatorka miała 7-8 lat). „Jak ten pan odszedł to potem ludzie mieli po pasku ziemi. Pan tam zmarł i ludzie się zaczęli rozchodzić i wieś opustoszała. Potem przybyli ci z krakowskiego (od Olkusa) pamiętam, że oni tam malowali pędzlami ze słomy te ściany w domach wapnem i na kolor malowali ultramaryna ściany chat w środku, placek piekli drożdżowy, ale pamiętam bez kruszonki.” „Przepadły dół” – „tam tak miękko było, tam się kościół zapadł, tak opowiadali, że tam kobita goniła świnie i świnia do kościoła wpadła i kościół się zapadł; my tam chodzili na żurawinę; kuzynka mówi, że to woda zalała teraz.”
Nazwy pojedynczych obiektów przyrody żywej i nieożywionej (pojedynczych drzew i głazów narzutowych)	Brak informacji.
Endonimy (nazwy własne grup lokalnych i regionalnych)	Brak informacji.
Egzonimy (nazwy zewnętrzne grup lokalnych i regionalnych)	Brak informacji.
II. Folklor dawny i inne zjawiska kulturowe	
Podania (opowieści) o wydarzeniach lokalnych	Zapadnięty kościół „Kościół się zapadł i to prawdopodobnie jest prawda”; „to było tam, gdzie, jest przepadły dół” „tam tak miękko było, tam się kościół zapadł, tak opowiadali, że tam kobita goniła świnie i świnia do kościoła wpadła i kościół się zapadł”; „my tam

chodzili na żurawinę.” „Kuzynka mówi, że to woda zalała teraz.” „Kiedyś nie było to zalesione i my tam pasali krowy i my na to mówili „pańskie łąki”, bo to było wszystko tego Stefanowskiego/Stanowskiego (?).” „Jak my byli jeszcze dzieci, to tam było fundamenty widać, poodkrywane było”

Informatorka słyszała tę historię o kościele od swoich rodziców, a oni do swoich rodziców i tak z pokolenia na pokolenie. Informatorka twierdzi, że ta historia pochodzi z bardzo dawna, sprzed kilku wieków. „Tam mówili, że psy z łańcuchami latały, nie wiem, czy chcieli nas nastraszyć?”

„Ojciec opowiadał to w domu rodzinnym (Orliczko), że psy przychodziły pod dom, wyły, łańcuchami biły, gdzieś tam na niebie krzyże się przed wojną ukazywały, że to znak, że wojna miała wybuchnąć.”

„My w domu rodzinnym też musieli księdza prosić, bo w domu straszło, rodzeństwo przyrodnie ojca zmarło na gruźlicę i potem straszło w tym pokoju, o 12 w nocy waliło. Ksiądz przyjechał i odczynił i spokój był.” (to było jak informatorka miała z roczek, od matki usłyszała te historię)

„Mieliśmy sąsiada takiego wróżbitę, który wszystko przepowiadał, bo on się znał na drzewach, wiedział jaka będzie zima na podstawie obserwacji brzoź, on też ludziom zęby leczył, tzn. wyrywał. Ludzie do niego chodzili, ale bez znieczulenia i oni nie uciekali, żaden krwotoku nie dostał ani niczego.” (to wszystko było w Orliczku – lata powojenne)

Tradycyjne obrzędy (także te związane z tradycjami religijnymi) doroczne		
1.	św. Andrzeja (Andrzejki)/św. Katarzyny (Katarzynki)	„Na Świętego Andrzeja Boboli to za starego proboszcza my mieli festyn parafialny, teraz nic nie ma, a to było fajne, firma Michałowski piwko sprzedawała, fanty, były nagrody, losy, teraz nie ma nic.” „To nie było na Andrzejki tylko na Andrzeja Boboli, na Andrzejki to jest tylko zabawa na sali – świetlicy wiejskiej. Co roku jest jakiś festyn.”
2.	św. Marcina/11 listopada	Brak informacji.
3.	Adwent	Msze roratnie.
4.	św. Mikołaja (Mikołajki)	Szkoła organizuje dla dzieci.
5.	Wigilia	„Choinkę się ubiera we wigilię, my wigilie mamy wyjazdowe, bo jeździmy po dzieciach.” „We wsi ludzie nie robią wspólnie. Rada Sołecka zrobiła kiedyś to nikt nie przyszedł, szkoda roboty.” „Prezenty pod choinkę kiedyś jak były dzieci młodsze to Gwiazdor był, ale teraz pod choinkę.” „Wszyscy dostają prezenty.” „Staramy się przestrzegać, żeby było 12 potraw, ale jak narobię, to potem mi każą samej jeść, karp smażony, zupa rybna, kapusta z grzybami, to co idzie najlepiej, kluski z makiem to mnie wyśmiali.” „Pierogi na wigilię lubią bardzo.” „Choinka stoi ubrana długo, bo jest sztuczna, do MB Gromnicznej nawet, do kolędy nieraz.” „Jest zwyczaj chodzenia na pasterkę, jak córka zginęła w

		wypadku to wszyscy my szli po pasterce na cmentarz. Jak jest wyjazdowa to przyjeżdżamy do naszego kościoła na pasterkę, ale idziemy też na cmentarz.” „Oczywiście dzielimy się opłatkiem.”
6.	Pierwsze i Drugie Święto Bożego Narodzenia	„Przyjeżdżają do nas dzieci w pierwsze święto przeważnie, w drugie święto to idą do teściów, czy do nich ktoś przychodzi, każdy ma swoje rodziny.”
7.	Sylwester/Nowy Rok	„Normalnie, panie, takie nieudane te sylwestry, nikt tu nie chce przychodzić, nie ma już tego co kiedyś.” „Sylwester jest robiony w świetlicy, ale bardzo mało ludzi przychodzi.” „Zostajemy w domu, robimy prywatnie, przed śmiercią córki to i do Zajączkowa do pałacu na sylwestra żeśmy szli, teraz trudno się z tym pogodzić.”
8.	Trzech Króli	„Jak tu żeśmy przyjechali (do Nojewa 14 lat temu) to na Trzech Króli chodzili...i na 1 kwietnia się robiło psikusy.”
9.	Kolędniczy	„Trochę teraz zaczęli chodzić kolędniczy, ale ludzie na te dzieci krzyczą, że nie mają co robić.” „Chodzą przebrani. ale ludzie ich gonią, cukierki się im daje też i pieniądze.” „Śmierć chodzi, no i król, a reszta to zwykłe.” „W zeszłym roku już nie chodzili, teraz to zanika to wszystko”
10.	MB Gromniczej	Święto kościelne, we wsi nic się nie dzieje.
11.	Karnawał, tłusty czwartek, koniec karnawału	Na zakończenie karnawału jest zabawa na świetlicy wiejskiej. „Zabawy są, na Tłusty Czwartek to sobie robią domownicy po

		pączku w sklepie.” „W karnawale jest prawie co tydzień zabawa.”
12.	Topienie Marzanny	„To dzieci, ze szkoły, tu idą na te strugę albo do lasu kikowskiego, tam jest jakaś odnoga Ostrzenicy, ale nie wiem jak to się nazywa”. „Ze 20 lat temu tak zaczęli to robić, z dzieciństwa tego nie pamiętam.”
13.	Środa Popielcowa	„Tylko do kościoła i popiół, nie? Nie ma żadnych innych zwyczajów.” Przypominam o workach: „To my kiedyś, jak szkoła była, to nauczycielowi, ale teraz tego tu nie ma, jak ja chodziłam do podstawówki.” Pytam czy to się jakoś nazywało? „Nie, tylko się śmiali, że popiół nosi, to było fajne, bośmy się przygotowywali do tego, szyło się woreczki.”
14.	Śródpoście	Pojęcie nieznane.
15.	Niedziela Palmowa	„To z palmą do kościoła.” „Palmy ludzie sami robią, idą naciąć palmy, do tego gryczpan, ale to się fachowo bukszpan nazywa.” „Za poprzedniego księdza to Caritas tu działał prężnie i my zbierali pieniądze sprzedając te palmy, na biedne dzieci to szło.” „Z tymi palmami do kościoła, poświęci, a potem jest to w domu, jak uschnie to się pali w piecu.” „I na nowy rok znów się robi.”

16.	Triduum Paschalne	„Chodzimy codziennie do kościoła, przez cały czas.” „Ale tu u nas nie ma Drogi Krzyżowej robionej.”
17.	Wielkanoc (święcenie koszyczka) /Niedziela Wielkanocna	„Na Wielkanoc chodzimy na rezurekcje, to jest raz w roku i trzeba.” „Tu mamy 2 razy dziennie święcenie koszyków w Nojewie w kościele.” „Do koszyka wkłada się: kiełbasa, szynka, jajko, kawałek babki, pieprz, sól, chlebek, takie te podstawowe rzeczy.” „Kiedyś to przychodzono z koszykiem od pyrek, tam było pełno żarcia, całego pęta kiełbasy.” „Jest taki zwyczaj, że się je z koszyka cała święconkę przy śniadaniu wielkanocnym.” „Dzieci chodzą głównie, tak, to córka chodziła, teraz ja chodzę.” „Nie ma zwyczaju składania życzeń i dzielenia się jajkiem, przy tym życzeń to nie składamy.”
18.	Poniedziałek Wielkanocny	„Zależy od pogody, ale tak to nic się nie dzieje wielkiego, tylko dla tradycji.”
19.	Zielone Świątki	„My tutaj tatarak koło domu, to tak z domu rodzinnego, tatarak musi być.” Pytam, dlaczego? „Nie wiem, ale ojciec zawsze mówił: „na Zielone Świątki rwą tataratki”, kuzynka to dużo tego przywozi, jak by ją ekologia złapała to by zapłaciła.” „Też brzozy gałązki się zrywało, ale nie wiem, dlaczego.”

20.	Boże Ciało	„To procesja. Jest każdego roku, idziemy do 4 ołtarzy, każdego roku to inna wioska przygotowuje.” „Co roku ja biorę gałązkę z ołtarza, nawet kiedyś jechała wycieczka i myśmy wtedy ołtarz szykowali, i stanęli i ludzie zrywali gałązki z ołtarza.” Pytam, dlaczego to się zrywa? „Żeby był urodzaj na ogrodzie, podobno, ja co roku przynoszę.”
21.	św. Jana	Puszczanie wianków odbywa się w Pniewach.
22.	MB Zielnej	„To jest odpust w Psarskiem, tam po tym odpuscie jest wielki festyn kościelno-parafialny, tam są losy, fanty, koniki były na aukcji, to Psarskie robi.” „U nas się tylko świeci zioła, polne kwiaty, trochę zboża.” „Wianki my kiedyś robili, matka moja zawsze plotła na zakończenie oktawy Bożego Ciała.”
23.	MB Siewnej	„Teraz się tylko zanoszą trochę zboża na 15-go, święcą.”
24.	Dzień Wszystkich Świętych/Dzień Zaduszny	Chodzi się na groby.
25.	Inne tradycyjne wydarzenia doroczne (cykliczne) istotne dla informatora	Brak informacji.
Tradycyjne obrzędy rodzinne i okolicznościowe		
1.	Narodziny i chrzest	Nie ma zwyczajów po narodzinach jedynie jak się wychodzi z dzieckiem to: „Tylko czerwona wstążeczka, żeby sąsiadka nie oczarowała.” „Mycie w czarciu zebrze jak dziecko płacze, na łące to się nazywa ostrożeń jakoś, ale mówimy czarciu zebrze, ja swoje dzieci też kąpałam i sąsiadka w tym roku też chciała, bo ma

		wnuczkę, w tej wodzie farfocle zostają i to jak się wylewa to nie wolno na to patrzeć. I mówią że na rozstaje dróg powinno się iść wylewać. To się suszy w cieniu, długie liście ma, na łąkach rośnie.” „Tak kiedyś mówili, że się nie wychodzi do chrztu z domu, teraz na 3 dzień już matka bierze, jedzie z nim.”
2.	Ślub i wesele	„Zatrzymują dzieci, jak para młoda jedzie to zbierają pieniądze od młodych.” Pytam o purtelam – „tak, tak, jest taki zwyczaj, w piątek przed ślubem, ale teraz robią już tydzień przed, kiedyś to rzucali, psocili, śmiecili, ale teraz jak ktoś inteligentny to idzie tylko szkłem postuka.” Pytam, dlaczego tak psocą? „Nie wiem, to na szczęście może?” „Teraz to niektórzy świnię zabijają na purtelam, po 100 osób mają na purtelam niektórzy. Normalnie drugie wesele.” „Teraz wesele to robią wszystko w lokalach, nie tak jak kiedyś, firmy to przygotowują.”
3.	Śmierć i pogrzeb	„Nie...” „Teraz w domu to jest nierealne, my mamy chłodnię teraz na cmentarzu w kaplicy, teraz się już nie wnosi się trumny do kościoła.” Cisza.... „Firma z Szamotuł przyjeżdża, zabiera ciało.” „Dawniej mówili, że jak się samemu ubiera ciało to, mówili, że jak się mówi do zmarłego to łatwiej jest go ubrać.” Nie naciskam na więcej pytań ze względu na sytuację informatorki.
4.	Inne zjawiska	Brak informacji.

Zespoły i tradycje folklorystyczne, śpiewacze, muzyczne, w tym: przeglądy i festiwale oraz twórcy słowa	W szkole w Nojewie jest zespół, grają na gitarach, nic więc.
Tradycje kulinarne, w tym: produkt regionalny i lokalny, potrawy świąteczne, przepisy	„Kiedyś się dużo piekło chleb samemu, wędziło się mięso.”
III. Tradycje rękodzielnicze	
Tradycje wytwórczości rękodzielniczej, sztuki ludowej oraz artystów nieprofesjonalnych	Brak informacji.
IV. Przejawy religijności tradycyjnej	
1.	Kapliczki i krzyże w miejscowości (okoliczności powstania, rok fundacji, fundatorzy)
Krzyż jest przy kościele misyjny...na pamiątkę misji... To co są misje święte... przyjeżdżał misjonarz co ileś lat i tam przy tym krzyżu są tabliczki tam jest wypisane. Prócz tego jest krzyż przy drodze na Kikowo. „Drugiego podobno na Kikowo jak się jedzie...”	
2.	Miejsca cudowne (święte drzewa, gaje, źródelka)
Brak informacji.	
3.	Święte figury, obrazy, rzeźby
„Figura Matki Bożej u nas stoi już ze 25 lat, na kamieniu postawili, nie wiem z jakiej okazji, ktoś to postawił, ale teraz nie pamiętam.” „Nie wiem, czy tej figury August Kowalczyk, aktor, czy on tego nie postawił, on był w Oświęcimiu, co roku tu był w tak zwanym Winiaszewie.” (Pensjonat Winiaszewskiego). „Mamy też obraz Jana Pawła II namalowany przez rodzinę z Poznania, w kościele jest”.	

4.	Miejsca kultu religijnego	Kościół w Nojewie.
5.	Lokalne tradycje pielgrzymowania	„Pielgrzymka jest my się dołączamy z Bród do Biezdrowa co roku na odpust na 19 września...na Matki Boskiej Siewnej...jechała pielgrzymka Konna i rowerowa, i my jechali rowerową, tam przyjmują w domu pielgrzymy” „Z poprzednim księdzem to my co roku do Częstochowy, na pielgrzymkę w góry, w Gostyniu, w Niepokalanowie po relikwie św. Andrzeja Boboli, super żeśmy się z nim najeździli.”
6.	Lokalne odpusty	Odpust na św. Andrzeja Bobołę.

V. Lokalne uroczystości i obchody świeckie

1.	Dożynki	„Dożynki to tylko gminne, co roku inna wioska robi, 2 lata temu robiliśmy Nojewo, Orliczko i Kikowo, 3 wioski.”
2.	Dni gminy/wsi	„Nie, tylko jest festyn rodzinny, na wioskę był organizowany, co roku Rada Sołecka ze sołtysem i Koło Gospodyń razem dla rodzin, na takie dni wsi właśnie.”
3.	Lokalne festyny	„To na Dzień Dziecka robimy, na Dzień Kobiet też się organizuje w świetlicy wiejskiej.”
4.	Inne (np. organizowane przez szkoły, KGW, Domy Ludowe, Ośrodki Kultury)	„Jest Koło Gospodyń Wiejskich, działa od 60 lat dobrze, jestem w tym kole, ale to takie jest i nie jest, to już tylko teoretycznie.”